

İL GENEL MECLİSLERİNDE ve BELEDİYE MECLİSLERİNDE BÜTÇE KOMİSYONLARININ OLUŞUMU ve ÇALIŞMASI

Celâl GÜVENÇ*

İl genel meclislerinde ve belediye meclislerinde bütçe komisyonlarının neye göre oluşacağı hususunda bazı tereddütler ve yanlış uygulamalar gözlemlendiğinden, bu konuya açıklık getirilmesi, tereddütlerin giderilmesi ve yanlış uygulamalardan sakınılması düşüncesiyle bu yazının düzenlenmesi yararlı görülmüştür.

Bütçe komisyonlarının oluşumu ve çalışması üç ana başlık altında incelenecek ve bu inceleme, il genel meclisleri, belediye meclisleri ve büyükşehir belediye meclislerindeki bütçe komisyonlarının oluşumu ve çalışması hakkında açıklamaları kapsayacaktır.

Üç ana kanunda, yani 3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nda ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun'da bütçe komisyonları ile ilgili açık bir hükme yer verilmemiş, bu komisyonların oluşum ve çalışmasına ilişkin hükümler ilgili yönetmelikler metninde yer almıştır. Bu yönetmelik metinlerine de aşağıda sırasıyla değinilecektir.

İL GENEL MECLİSLERİNDE BÜTÇE KOMİSYONLARI

13 Mart 1329 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayat Kanun-u Muvakkati, 16.5.1987 tarih ve 3360 sayılı kanunun 1 inci maddesiyle "İl Özel İdaresi Kanunu" adını almış bulunmakta ve bu kanunun 119 uncu maddesi (değişik: 16.5.1987 tarih ve 3360 sayılı kanunun 12 nci maddesi), il genel meclisinin çalışma esas ve usullerinin İçişleri Bakanlığı'nca çıkarılacak bir yönetmelikte düzenleneceği hükmünü taşımaktadır.

İşte kanunun bu maddesi hükmü gereğince, İçişleri Bakanlığı'nca çok kısa aralıkla iki yönetmelik çıkarılmış ve bunlarda bütçe komisyonunun oluşum ve çalışma esasları belirlenmiştir.

* Emekli Vali.

Bu yönetmeliklerle ilgili açıklamaya geçmeden önce şu hususa temas etmek yerinde olur ki, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 7 nci maddesinde 28.3.1986 tarih ve 3270 sayılı kanunla yapılan değişiklikle, partilerin taşra teşkilâtında il genel meclisleri ile belediye meclislerinde grup kurmaları kabul edilmiştir.

Bu iki yönetmelikten birincisi, "İl Genel Meclisinin Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik" adını taşımakta olup, Resmî Gazete'nin 28 Kasım 1987 tarih ve 19648 sayılı nüshasında yayımlanmıştır. Genel olarak il genel meclisinin çalışma esas ve usullerini belirleyen bu yönetmelik, 21 madde ve 5 bölümden oluşmakta ve oylama usulleri ile ihtisas komisyonlarının teşkiline ait hükümlere de yer vermektedir. Burada sadece 3 maddeye kısaca değinmekle yetineceğiz. Yönetmeliğin 11 inci maddesi, il genel meclisinde görüşmeler ve yönetimden bahsetmekte ve görüşme bütçeye ilişkin ise, bütçe komisyonunca düzenlenen rapor okunduktan sonra üye tarafından konuşma yapılabileceğini belirtmektedir. Uygulamaya ışık tutması açısından iş'arı oylamanın nasıl yapıldığına dair yönetmelik hükmünden söz etmek yerinde olacaktır. Yönetmeliğin 13 üncü maddesinde bu konuda şu açıklama yer almaktadır: İş'arı oylama, il genel meclisi üyesinin elini yukarı kaldırarak veya ayağa kalkarak oyunun alınmasıdır. İş'arı oylamada alınan oyları tespit etmek başkanlık divanına aittir. Çoğunluk olup olmadığından şüphe ve tereddüt edilirse, bir defa daha oya başvurulur. Şu kadar ki, şüphe giderilemediği takdirde ad okunmak suretiyle açık oya başvurulur. İş'arı ve açık oylamalarda eşitlik halinde başkanın bulunduğu taraf tercih olunur.

Yönetmeliğin 19 uncu maddesi de ihtisas komisyonlarının teşkilinden söz etmektedir. Bütçe komisyonu ile ilgili hükümler diğer yönetmelik metninde ve 12, 13 ve 14 üncü maddeler olarak yer almakta olduğundan burada genel olarak ihtisas komisyonlarının oluşumundan etraflı bir şekilde bahsedilmesine gerek görülmemiştir. Genelde her iki yönetmelikte yer alan bu komisyonların çalışması büyük bir benzerlik göstermektedir.

Bütçe komisyonları ile ilgili hükümler, bu konudaki yönetmeliklerin ikincisini oluşturan, "İl Özel İdaresi Bütçesinin Hazırlanması, Kabulü ve Onaylanması Hakkında Yönetmelik" metninde yer almıştır. Resmî Gazete'nin 4 Aralık 1987 tarih ve 19654 sayılı nüshasında yayımlanan bu yönetmeliğin 12, 13 ve 14 üncü maddeleri, sırasıyla bütçe komisyonunun oluşumu, çalışma usulü ve hazırlık bütçesinin bütçe komisyonunda incelenmesi ile ilgili hükümleri taşımaktadır. Şimdi bu konuları bu maddeler metnindeki esaslara göre inceleyelim.

Bütçe Komisyonunun Oluşumu

Bütçe komisyonu ne zaman oluşturulur? Bu sorunun yanıtı, il genel meclisinin dönem başı toplantısında yani her yılın Kasım ayı toplantısında

olacaktır. Bu komisyonun görev süresi, kaç üyeden oluşacağı, nasıl seçileceği yönetmeliğin 12 nci maddesinde açıklanmıştır.

Buna göre bütçe komisyonu, il genel meclisince kendi üyeleri arasından dönem başı toplantısında ve bir yıl süre ile seçilir. Üye sayısı en az 5, en çok 11'dir. Üye sayısı itibariyle ihtisas komisyonları ile bir farklılık göze çarpmaktadır ki, ihtisas komisyonlarında en az 3, en çok 7 üye bulunmaktadır (İl Genel Meclisinin Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik - Md. 19). Gerek bütçe komisyonunda gerekse ihtisas komisyonlarında görev alacak üye sayısının miktarı, belirtilen en az ve en çok rakamlar arasında meclisçe ve iş'arî oyla belirlenir. Diğer bir deyimle, bütçe komisyonu 5'ten az ve 11'den çok olmamak üzere meclisçe kabul edilecek sayıdaki üyeden oluşur.

Bütçe komisyonunda, siyasî parti gruplarının temsil edileceği üye sayısı, il genel meclisindeki üye sayısı dikkate alınarak belirlenir; bu da o siyasî partinin il genel meclisindeki üye sayısının meclis üye tam sayısına oranlanması suretiyle tespit edilir. Diyelim ki, bir il genel meclisi 27 üyeden oluşuyor ve meclis, bütçe komisyonunun 9 üyeden teşkilini iş'arî oyla kararlaştırdı. Bu mecliste A partisinin 12, B partisinin 9 ve C partisinin de 6 üyesi bulunuyor. Partilerin meclisteki üye sayılarını, meclis üye tam sayısı olan 27 rakamına oranladığımızda; A partisinin 4, B partisinin 3 ve C partisinin de 2 üye ile bütçe komisyonunda temsil edilmeleri gerektiği ortaya çıkar.

Siyasî parti gruplarının bütçe komisyonunda temsil edilecekleri üye sayısı, bu oranlama esasına göre vali tarafından belirlenir ve siyasî partilerin il genel meclislerindeki grup başkanlıklarına önceden yazılı olarak bildirilir.

İşte siyasî parti gruplarının vali tarafından bildirilen sayıda gösterecekleri adaylardan oluşan liste, mecliste iş'arî oyla kabul edilir ve böylece bütçe komisyonu teşkil edilmiş olur.

Bütçe Komisyonunun Çalışma Usulü

Bu konu ile ilgili hükümler, yönetmeliğin 13 üncü maddesinde yer almaktadır. Bu hükümleri şöyle sıralayabiliriz. Bütçe komisyonu, ilk toplantısında üyeleri arasında bir başkan, bir başkan vekili ve bir de sözcü seçer.

Komisyon, başkanın bulunmadığı zamanlarda başkan vekili başkanlık eder. Komisyon üye tam sayısının çoğunluğu ile toplanır ve kararlarını da mevcudun çoğunluğu ile alır. Eğer komisyon 9 üyeden oluşuyorsa, toplanabilmesi için 5 üyenin bulunması ve karar alabilmesi için de 5 üyeden 3'ünün aynı görüşte olması gerekmektedir. Ancak oyların çeşitliği halinde, başkanın bulunduğu taraf tercih sebebidir. Yani bu komisyon 6 üye ile toplanmış ve oylar 3-3 olarak gerçekleşmişse, başkanın bulunduğu taraf tercih edilir.

Komisyon çalışmalarına üyelerin devamını sağlamak için bir hüküm de yönetmelikte yer almaktadır. Buna göre, izinsiz ve mazeretsiz üç oturum komisyon çalışmalarına katılmayan üyenin durumu, bir tutanakla il genel meclisi

başkanlığına bildirilir. Bu üye hakkında meclisçe komisyon üyeliğinden düşürülme kararı verilebilir.

Bu şekilde düşürülen üye sayısı, toplantı nisabını (toplantı yeter sayısını) sağlayamayacak sayıya ulaşıncaya, meclisçe boş komisyon üyelikleri için yeniden seçim yapılır.

Meclisin diğer üyeleri de komisyon çalışmalarına katılabilir mi sorusu hatıra gelebilir. Evet, bu üyeler de komisyon çalışmalarına katılabilir, hatta söz alıp konuşabilir, ancak oylamaya katılamazlar.

Hazırlık Bütçesinin Bütçe Komisyonunda İncelenmesi

Yukarıda belirtildiği üzere oluşan ve çalışma usulüne göre toplanan bütçe komisyonunun önemli görevi hazırlık bütçesini incelemesidir. Devlette ve devlet kurum ve kuruluşlarında olduğu gibi mahallî idarelerde de bütçenin hazırlanması ve incelenmesi, üstlenilen görev ve hizmetlerin yerine getirilmesi ve sonuca ulaştırılabilmesi açısından büyük önem taşır.

İşte il özel idarelerinde de, bütçe komisyonunun teşkilinden sonra il genel meclisi, hazırlık bütçesini incelenmek üzere komisyona gönderir.

Komisyonun bu konudaki çalışma süresi yönetmelikte tespit edilmiştir. Buna göre komisyon, hazırlık bütçesi üzerinde yapacağı çalışmaları, hazırlık bütçesinin kendisine sevk edildiği tarihten itibaren en çok 15 günü geçmemek üzere tamamlamak ve düzenleyeceği raporla birlikte meclise geri vermek zorundadır. Çalışma süresini 15 günü aşmamak suretiyle belirlemeye de il genel meclisi yetkilidir.

Bütçe komisyonu, bütçe çalışmaları sırasında, ilgili kurum ve kuruluş yetkililerinin açıklamalarına ihtiyaç duyabilir. Bu takdirde komisyonun isteği üzerine vali, uygun gördüğü yetkilileri ve diğer kamu görevlilerini komisyon çalışmalarında görevlendirebilir.

Komisyon üyelerinin yapamayacağı bir teklife de yer vererek bu konudaki açıklamaları tamamlayalım.

Komisyon üyeleri, il genel meclisince daha önce kabul edilen program dışı ödenek konulmasını ve programlı işlere ait ödeneğin başka işlere aktarılmasını teklif edemezler.

Bütçe komisyonu ile ilgili yukarıda açıklanan hükümleri içeren "İl Özel İdaresi Bütçesinin Hazırlanması, Kabulü ve Onaylanması Hakkında Yönetmelik", 25 madde ve 5 bölümden oluşmakta ve bu yönetmeliğin 23 üncü maddesiyle de, "İdareci Hususiyet Vîlâyet Usulü Muhasebe Talimatnamesi"nin Birinci Faslı (Bölümü) yürürlükten kaldırılmış bulunmaktadır.

BELEDİYE MECLİSLERİNDE BÜTÇE KOMİSYONLARI

Bütçe Komisyonun Oluşumu ve Çalışması

Belediye meclislerinde bütçe komisyonlarına ait bir hüküm, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nda bulunmamaktadır. Buna karşı, Belediye Kanunu'nun 62 nci maddesinde, belediye meclisinin her içtima müddeti (toplantı süresi) için ruznamelerdeki (gündemlerdeki) meseleleri tetkik etmek üzere encümenler teşkil edebilecekleri belirtilmiştir. Yine bu maddeye göre encümenler mütalâalarını o toplantı süresi içinde meclise bildirirler.

Elbette bu maddede sözü edilen encümen, belediyenin organlarından olan ve Belediye Kanunu'nun 77-88 inci maddelerinde yer alan encümen değildir ve onunla karıştırılmamalıdır. Kanunun 62 nci maddesinde sözü geçen encümen, komisyondur. Tabiatıyla belediye meclisinin teşkil etmeye yetkili olduğu encümenler arasında bütçe komisyonunun bulunduğunu da kabul etmek gerektir.

Diğer taraftan, Belediye Bütçe ve Muhasebe Usulü Tüzüğünde de belediye meclislerinde bütçe komisyonlarından bahseden bir madde mevcut değildir.

Bütçe komisyonları ile ilgili metinleri, Belediye Meclislerinin Çalışma Usulüne Dair Yönetmeliğin 31, 32 ve 33 üncü maddelerinde ve Belediye Bütçe ve Muhasebe Usulü Yönetmeliğinin 28, 29 ve 30 uncu maddelerinde görmekteyiz. Bu yönetmeliklerin bahse konu maddelerini açıklayalım.

Meclis Çalışma Usulü Yönetmeliğine Göre

1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 59 uncu maddesi gereğince düzenlenen Belediye Meclislerinin Çalışma Usulüne Dair Yönetmelik, 1 Eylül 1930 tarihinden beri, diğer bir deyimle Belediye Kanunu ile aynı tarihten bu yana yürürlüktedir. Bu yönetmeliğin 31-33 üncü maddeleri, genelde belediye ihtisas ve bu arada bütçe komisyonlarının oluşumundan ve çalışmasından söz eden hükümler taşımaktadır. Bu hükümlere göre, belediye meclisinin her Kasım ayı toplantısında bütçe ve kesin hesabının ve gerekli görülecek diğer hususların incelenmesi için bir veya daha çok encümen seçmek ve görüşeceği konulardan gerekli bulacaklarını encümenlere vermek yetkisi vardır. Bu encümenlerin üye sayısı en az üç, en çok yedi kişidir. Bütçe ve kesin hesap encümenleri ise en çok dokuz kişi olabilir.

Bu encümenler, gizli oy ile içlerinden birini başkan ve birini sözcü seçerler. Encümenin belgelerinin muhafazası, kararlarının yazılması bu sözcüye aittir. Encümen adına meclise bilgi vermek, başkana veya onun görevlendireceği kişiye aittir.

Encümen, üyesinin çoğunluğu hazır bulunmadıkça bir konuyu karara bağlayamaz. Kararlar mevcudun çoğunluğu ile alınır. Azlıkta kalanlar görüşlerini tutanağa yazabilirler. Encümen kararları başkan ve üyeler tarafından imzalanır.

Bu açıklamalardan anlaşıldığı üzere Meclis Çalışma Usulü Yönetmeliğinde sözü edilen, meclisin teşkil edeceği ihtisas komisyonları ve bu meyanda bütçe komisyonudur. Meclis bütçe komisyonundan doğruca bahseden hükümleri Belediye Bütçe ve Muhasebe Usulü Yönetmeliğinde görüyoruz.

Belediye Bütçe ve Muhasebe Usulü Yönetmeliğine Göre

Bütçe Komisyonunun Oluşumu

Hemen işaret edelim ki, 2 Mayıs 1990 tarih ve mükerrer 20506 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Belediye Bütçe ve Muhasebe Usulü Yönetmeliği, 19 Şubat 1994 tarih ve mükerrer 21854 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan ve aynı adı taşıyan yönetmeliğin 208 inci maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

Yayımlandığı tarihte yani 19 Şubat 1994 tarihinde yürürlüğe giren Belediye Bütçe ve Muhasebe Usulü Yönetmeliğinin 28 inci maddesi, bütçe komisyonunun oluşumu; 29 uncu maddesi, bu komisyonun çalışma usulü ve 30 uncu maddesi de bütçe tasarısının bütçe komisyonunda incelenmesi ile ilgili hükümleri kapsamaktadır. Bu maddelerdeki hükümlere göre, bütçe komisyonu, meclisin dönem başı toplantısında üyeleri arasından, bir yıllık süre için seçeceği en az beş, en çok onbir üyeden meydana gelir. Komisyonun üye sayısı en az ve en çok rakamlar arasında meclisçe iş'arî oyla tespit edilir. Demek oluyor ki, belediye bütçe komisyonları, belediye encümen üyeleri, belediye meclis başkan vekilleri ve meclis kâtipleri gibi her yıl meclisin dönem başı yani Haziran toplantısında seçilmekte ve görev süreleri onlarınki gibi bir yıl olarak belirlenmiş bulunmaktadır.

Bu yönetmeliğin bütçe komisyonunun oluşumu ile ilgili bu 28 inci maddesi, il genel meclisi bütçe komisyonunun oluşumuna ilişkin 19 uncu maddesi ile paralellik göstermektedir.

Bütçe komisyonu üyeleri, her siyasî parti grubunun belediye meclisindeki üye sayısının, meclis üye tam sayısına oranlanması suretiyle belirlenir. Bağımsız üyeler bu hesaba dahil edilmez. Burada il genel meclisi bütçe komisyonu ile belediye meclisi bütçe komisyonu arasında ufak bir fark ortaya çıkmaktadır ki o da, il genel meclisi bütçe komisyonu üye sayısının meclis üye tam sayısına oranlanmasında bağımsız üyelerin hesaba katılmayışından söz edilmemesidir.

Büyükşehir belediyelerinde bağımsız meclis üyelerinin yanı sıra tabîi meclis üyeleri de yani ilçe belediye başkanları da bu oranlamanın hesabında dikkate alınmazlar.

Siyasî parti gruplarının bütçe komisyonunda temsil edilecekleri üye sayısı, belediye başkanı tarafından oranlama esasına göre belirlenerek, grup başkanlarına önceden yazılı olarak bildirilir.

Bütçe komisyonu, siyasî parti gruplarının belediye başkanı tarafından bildirilen sayıda gösterecekleri adaylardan oluşan listenin meclisçe iş'arî oyla kabulü suretiyle teşkil olunur.

Yönetmelikte açıklanan bu madde metni, bütçe komisyonunda siyâsî parti gruplarının meclisteki üye sayısı dikkate alınarak temsil edilmelerine imkân vermekte ve böylece mecliste çoğunluğa sahip olan bir siyâsî partinin komisyon üyelerinin tamamının kendi partisinden olması gibi sakat ve sakıncalı bir uygulamaya imkân tanımamaktadır. Bazı belediyelerde, bu maddedeki bütçe komisyonunun oluşumuna ait hükümler gözardı edilerek, oranlama yapılmaksızın doğruca meclisçe bu komisyonun oluşturulması yoluna gidilmektedir ki, bu yanlış bir uygulamadır ve tabiatıyla yönetmeliğin öngördüğü esas ve sisteme de aykırıdır. Bu hususta belediye yetkililerinin duyarlı ve dikkatli olmaları, sürtüşmelere ve hatta hatalı kararların iptali yoluna gidilmesine fırsat vermeyecektir.

Bütçe Komisyonunun Çalışma Usulü

Yönetmeliğin 29 uncu maddesi, bütçe komisyonunun çalışma usulünü belirlemiştir. Bu madde de, İl Özel İdaresi Bütçesinin Hazırlanması, Kabulü ve Onaylanması Hakkında Yönetmeliğin 13 üncü maddesiyle paralellik göstermektedir.

Belediye meclisince oluşturulan bütçe komisyonu, ilk toplantısında üyeleri arasından bir başkan, bir başkan vekili ve bir sözcü seçer. Başkan vekili başkanın bulunmadığı zamanlarda komisyona başkanlık eder.

Komisyon toplantısının yapılabilmesi için üye tam sayısının çoğunluğu ve kararların alınabilmesi için de mevcudun çoğunluğu gerekmektedir. Oyların eşit olması halinde ise, başkanın bulunduğu taraf tercih olunur.

İzinsiz ve mazeretsiz birbirini takip eden üç birleşim komisyon çalışmalarına katılmayan üyenin durumu bir tutanakla belediye meclisi başkanlığına bildirilir. Bu üye hakkında meclisçe komisyon üyelüğinden düşürülme kararı verilebilir.

Komisyon üyesinin devamsızlığına ilişkin yukarıdaki fıkra, 2 Mayıs 1990 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Belediye Bütçe ve Muhasebe Usulü Yönetmeliğinin 24 üncü maddesinde katı sayılabilecek bir hüküm olarak yer alıyor ve "izinsiz ve mazeretsiz üç oturum komisyon çalışmalarına katılmayan üyenin durumu ..." diye ifade olunuyordu. Bu ifadenin "izinsiz ve mazeretsiz birbirini takip eden üç birleşim" şeklinde değiştirilmesi isabetli olmuş; böylece belediye meclisi üyelerinin devamsızlığı ile ilgili Belediye Kanunu'nun 69 uncu maddesine paralel bir hüküm yönetmelikte de yer almıştır.

Düşürülen üye sayısı toplantı nisabını (toplantı yeter sayısını) sağlayamayacak sayıya ulaşıncaya, meclisçe boş komisyon üyelikleri için seçim yapılır.

Bütçe Tasarısının Bütçe Komisyonunda İncelenmesi

Bu konu, yönetmeliğin 30 uncu maddesinde yer almıştır. Bu madde hükmüne göre, belediye meclisi Ekim ayı başında, büyükşehir belediye meclisi

ise Kasım ayı başında yapacağı ilk toplantıda, bütçe tasarısını incelemek üzere bütçe komisyonuna gönderir.

Bütçe komisyonu da kendisine sevkinden itibaren meclisin en çok onbeş günü geçmemek üzere belirleyeceği süre içinde bütçe tasarısı üzerindeki çalışmalarını tamamlamak ve tasarıyı düzenleyeceği raporla birlikte meclise geri vermek zorundadır.

Komisyon, birim bütçelerini görüşürken lüzumlu açıklamaları yapmak ve bilgi vermek üzere ilgili birim yetkililerinin komisyon çalışmalarında hazır bulundurulmasını belediye başkanından isteyebilir. Belediye başkanının da, uygun gördüğü yetkilileri ve diğer personeli komisyon çalışmalarında görevlendirme yetkisi vardır.

Komisyon üyelerinin yapamayacakları teklif de yönetmeliğin 30 uncu maddesinin son fıkrasında yer almıştır. Buna göre, komisyon üyeleri; yatırımlarla ilgili olarak mecliste daha önce kabul edilen program dışında, bütçeye yatırım ödeneği konulmasını ve programlı işlere ait ödeneğin başka işlere aktarılmasını teklif edemezler.

Yönetmeliğin 30 uncu maddesi, İl Özel İdaresi Bütçesinin Hazırlanması, Kabulü ve Onaylanması Hakkında Yönetmeliğin 14 üncü maddesiyle paralellik arz etmektedir.

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE MECLİSLERİNDE BÜTÇE KOMİSYONLARI

3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun'da, doğrudan doğruya bütçe komisyonları ile ilgili bir madde metni mevcut değildir. Ancak bu kanunun 10 uncu maddesinde, büyükşehir belediye meclisinin oluşumundan söz edilirken, belediye meclisinde meseleleri tetkik etmek üzere komisyonlar teşkil edilebileceği hükmü yer almıştır ki bu da, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 62 nci maddesindeki hükme paralellik göstermektedir.

Elbette ki büyükşehir belediye meclisinin teşkil edebileceği komisyonlar arasında bütçe komisyonları da yer almaktadır.

Diğer taraftan, 3030 sayılı kanunun 10 uncu maddesinin son fıkrasında, meclisin çalışma esas ve usullerinin yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiş ve 23 üncü maddesinde de, bu kanunun uygulanması ile ilgili hususlarda yönetmeliklerle düzenlemelerde bulunmaya, İçişleri Bakanlığı yetkili kılınmıştır.

İşte 3030 sayılı kanunun 23 üncü maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak İçişleri Bakanlığı'na hazırlanan "Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında 3030 Sayılı Kanunun Uygulanması ile İlgili Yönetmelik", 12.12.1984 tarih ve 18603 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış ve aynı tarihte yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikte de, büyükşehir belediye meclisinin teşkil edeceği komisyonlarla ve bu meyanda bütçe komisyonu ile ilgili herhangi bir hüküm yer almamış, buna karşılık yönetmeliğin 37 nci maddesinin (d) fıkrasında,

büyükşehir belediye meclisinin çalışma esas ve usullerine ilişkin olarak kanunda ve bu yönetmelikte yer almayan bütün diğer hususların, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 59 uncu maddesinde öngörülen yönetmelik, yani "Belediye Meclislerinin Çalışma Usulüne Dair Yönetmelik" hükümlerine tabi olduğu açıklanmıştır.

Bunun dışında, belediye meclislerinde ve il genel meclislerinde olduğu gibi, büyükşehir belediye meclislerinde de siyasî partilerin grup oluşturması, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 7 nci maddesinde 3270 sayılı kanunla yapılan değişikliklerle mümkün olmuştur.

Büyükşehir belediye meclislerinde bütçe komisyonlarının oluşumuna ve çalışmasına ait doğrudan doğruya hükümleri, 19 Şubat 1994 tarih ve mükerrer 21854 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Belediye Bütçe ve Muhasebe Usulü Yönetmeliğinin 28-30 uncu maddelerinde görmekteyiz. Söz konusu madde metinlerine, "Belediye Meclislerinde Bütçe Komisyonları" bölümünde yer verildiği için madde hükümlerinin tekrarı yoluna gidilmeyecek, ancak bu maddelerde büyükşehir belediyesiyle doğrudan ilgili kısımlar konu edilecektir.

Belediye Bütçe ve Muhasebe Usulü Yönetmeliğinin 28 inci maddesinde bütçe komisyonunun nasıl oluştuğu açıklanırken, bütçe komisyonu üyelerinin, her siyasî parti grubunun belediye meclisindeki üye sayısının meclis üye tam sayısına oranlanması suretiyle hesaplanacağı, bağımsız üyelerin bu hesaba dahil edilmeyeceği, büyükşehir belediyelerinde ise tabii ve bağımsız üyelerin hesaba dahil edilmeyeceği belirtilmiştir. Böylece büyükşehir belediyelerinde bütçe komisyonuna üye sayısı tespit edilirken, bağımsız üyelerin yanı sıra tabii üyeler yani ilçe belediye başkanları da oranlamada sayı olarak dikkate alınmazlar.

Yönetmeliğin 30 uncu maddesi, bütçe tasarısının bütçe komisyonunda incelenmesi ile ilgili olup, belediye meclisinin Ekim ayı başında, büyükşehir belediye meclisinin ise Kasım ayı başında yapacağı ilk toplantıda, bütçe tasarısını incelemek üzere bütçe komisyonuna göndereceği hükmünü taşımaktadır. Burada farklılık sadece bütçe tasarısının komisyonda inceleme zamanından ibarettir.

Belediye Bütçe ve Muhasebe Usulü Yönetmeliğinin 28, 29 ve 30 uncu maddelerinde yer alan hükümler, büyükşehir belediye meclisleri bütçe komisyonlarının oluşumu, çalışması ve bütçe tasarısının incelenmesinde aynen uygulanacaktır.

Konu ile doğrudan doğruya ilgisi olmamakla beraber, bütçe komisyonu üyelerine huzur hakkı verilip verilmeyeceğini, verilirse, neye göre hesaplanacağını; geçici görev yolluğu da ödenebilirli ödenebileceğini kısaca açıklamakta yarar görülmüştür.

Belediye Kanunu'nun 156 ncı maddesine göre, nüfusu 70.000'i aşan belediyelerde, lüzumlu görüldüğü takdirde, meclis üyesine huzur hakkı verilir.

Bu huzur hakkı miktarları belediye meclisince kararlaştırılır ve İçişleri Bakanlığı'nın onayı ile yürürlük kazanır.

Yaptıkları hizmet itibarıyla belediye meclisi çalışmalarını kolaylaştırıcı ve geliştirici nitelik taşıyan bütçe komisyonu üyelerine meclisin diğer üyelerinden ayrı olarak, bu çalışmaları karşılığında da huzur hakkı verilebileceği bir Danıştay kararından da anlaşılmaktadır.

Bu Danıştay kararına göre:

"... Bu hükümlere göre teşkil edilen encümenlerin çalışmalarının meclis çalışmalarına hazırlık, onlara ait ve onlarca verilen görevlerin meclis çalışmaları mahiyetinde ve meyanında mütalâası gerektiğine şüphe yoktur.

Bu durumda bu hükümlere göre kurulan heyetlerde görev verilen belediye meclis üyelerine de ancak meclisin toplanma süresi boyunca keza huzur hakkı ödenebileceğine karar verildi." (Danıştay 3. D. 25.6.1968 gün ve E. 1968/314, K. 1968/384 sayılı kararı.)

Burada birkaç hususa özellikle dikkat etmek gerekmektedir. Bütçe komisyonu üyelerine meclis üyesi sıfatıyla verilen (meclis toplantılarına katılmaktan dolayı) huzur hakkından ayrı olarak bütçe komisyonu çalışmaları dolayısıyla da huzur hakkı ödenebilmesi için, tabiatıyla evveleminde belediyenin nüfusunun 70.000'i aşması, belediye meclisinin meclis üyelerine ve komisyon üyelerine huzur hakkı ödenmesine karar vermesi, bunun miktarını da belirlemesi, ayrıca İçişleri Bakanlığı'nın da bu kararı onaylaması gerekir. Diğer bir deyimle herhangi bir belediye, nüfusu ne kadar olursa olsun, meclis ve bütçe komisyonu üyelerine miktarını da İçişleri Bakanlığı'na onaylatmadan huzur hakkı verilmesine dair meclis kararı alamaz. Diğer bir husus da, bütçe komisyonu üyelerine huzur hakkı verilebilmesi, ancak meclisin toplanma süresi ile sınırlıdır.

İçişleri Bakanlığı, belediye meclisi üyelerine verilecek huzur hakkı miktarının tavanını her yıl belirlemekte ve bunu belediyelere bir genelge ile duyurmaktadır. 1994 yılı için İçişleri Bakanlığı'nca tespit edilen huzur hakkı azamî miktarları şöyledir:

1994 yılında belediye meclisi üyelerine;

Nüfusu 70 bin ve 250 bin arasındaki belediyelerde	125.000 TL'ye,
Nüfusu 250 binden yukarı belediyelerde	250.000 TL'ye,
Büyükşehir ve ilçe belediyelerinde	500.000 TL'ye,

kadar ve bu miktarları geçmemek üzere belediye meclislerinin teklifleri doğrultusunda huzur hakkı verilecektir.

Belediye sınırları dışında bir yere gönderilen ihtisas komisyonu üyelerine (bütçe komisyonu üyeleri de tabiatıyla buna dahildir) harcırah verilebilir mi? Bu konuda İçişleri Bakanlığı'nın bir cevabı yazısı olumlu görüş taşımaktadır:

"... Belediye meclisi âzaları Harcırâh Kanununun tatbikatında memur ve hizmetli addedilmediklerinden, bunların harcırâhlarının 6245 sayılı Harcırâh Kanununun 'uhdelerinde resmî bir vazife bulunmayanlar'ın harcırâhlarına dair 8 inci maddesi hükümlerine tabi bulunduğu,

Mezkûr maddeye göre, belediye meclisleri âzalarına harcırâh verilmesi icabeden ahvalde '... bunların bilgi seviyeleri ve faaliyet sahaları ile mahallî şartlar nazarı itibara alınarak 4 üncü dereceye kadar olan memurlardan herhangi birine verilen yol masrafı ve yevmiyeye kıyasen, belediye meclislerince takdir edilmesi gerekeceği,

Ancak ilgili Bakanlığın teklifi ve Maliye Bakanlığının uygun mütalâası üzerine bu gibi kimselerden icabedenlere 4 üncü dereceden daha yüksek dereceli memurların müstahak buldukları yol masrafı ve yevmiye verilmesinin mümkün olduğu',

İhtisas komisyonu üyelerinin de belediye meclisi üyeleri gibi mütalâa edilerek bu madde hükmüne göre harcırâh almaları gerektiği mütalâa edilmiştir." (İçişleri Bakanlığı'nın 1970 tarih ve 622-405-17 sayılı cevabı yazısı.)

Bu görüşe şunu eklemek yerinde olur ki, belediye meclisi üyelerine 4 üncü dereceden daha yüksek dereceli memurların müstahak oldukları yol masrafı ve harcırâh gündeliğinin verilebilmesi için, belediye meclisinin her yıl bütçe kararına "meclis üyelerinin geçici görevle başka mahale gönderilmeleri halinde kendilerine belediye başkanı gibi harcırâh gündeliği ve yol masrafı ödenir" diye bir hükmün konulması yeterlidir. Çünkü Harcırâh Kanunu'nun 8 inci maddesindeki ilgili bakanlık ve Maliye Bakanlığı'nın uygun görüşü ifadesi genel idareyi ilgilendiren bir hükümdür.

Bütçe komisyonlarının görev alanını dar bir görüşle sadece bütçe ile sınırlı tutmak doğru değildir. Kesin hesabın da bütçe komisyonunda görüşüldükten sonra belediye meclislerinde görüşme konusu yapılması, bunun yanı sıra ikraz ve istikrazların da bütçe komisyonunda ele alınması ve belediye meclisince uygun görülecek diğer malî konularda da aynı yöntemin uygulanması yerinde olur.

Belediye Bütçe ve Muhasebe Usulü Yönetmeliğindeki bütçe komisyonu ile ilgili hükümlerin, Belediye Meclislerinin Çalışma Usulüne Dair Yönetmelikte de yer almasının maksada uygun olacağı; ayrıca bütçe komisyonunda olduğu gibi, meclis üye sayısı en az 25 olan belediyelerde de ihtisas komisyonlarında siyasî partilerin üye sayısı oranında temsil edilmeleri yolunda bir hükmün Belediye Meclislerinin Çalışma Usulüne Dair Yönetmelikte yer almasının isabetli sayılacağı görüşümdedir.